การพัฒนากลยุทธ์การบริหารเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการศึกษาของโรงเรียนชายขอบ จังหวัดศรีสะเกษ

THE DEVELOPMENT MANAGEMENT STRATEGIES FOR ENHANCING PARTICIPATION IN EDUCATION PROVISION OF MARGINALIZED SCHOOLS, SISAKET PROVINCE

พลพัทธชัย งามแสง เจริญวิชญ์ สมพงษ์ธรรม และพฤทธิ์ ศิริบรรณพิทักษ์

CHIANG MAI RAJABHAT UNIVERSITY

การพัฒนากลยุทธ์การบริหารเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนชายขอบ จังหวัดศรีสะเกษ

THE DEVELOPMENT MANAGEMENT STRATEGIES FOR ENHANCING PARTICIPATION IN EDUCATION PROVISION OF MARGINALIZED SCHOOLS, SISAKET PROVINCE

พลพัทธชัย งามแสง เจริญวิชญ์ สมพงษ์ธรรม และพฤทธิ์ ศิริบรรณพิทักษ์
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชธานี

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนชายขอบ จังหวัดศรีสะเกษ 2. วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส ภาวะคุกคามของการบริหารเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนชายขอบ จังหวัดศรีสะเกษ และ 3. พัฒนากลยุทธ์การบริหารเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนชายขอบ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา จำนวน 3 ด้าน คือ ด้านการดำเนินการจัดการศึกษา ด้านการบริหารและพัฒนาการศึกษา และด้านการระดมทรัพยากรทางการศึกษาและทรัพยากรอื่นที่เกี่ยวข้อง เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ เขต 3 และ 4 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 28 และองค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 552 คน ใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตารางของ Krejcie and Morgan วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีความต้องการจำเป็นในการพัฒนา ด้วยวิธี Modified Priority Needs Index ($PNI_{modified}$) ทำการระดมความคิดเห็นและประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ โดยผู้ทรงคุณวุฒิและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 13 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของกลยุทธ์การบริหารเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนชายขอบจังหวัดศรีสะเกษ และแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของกลยุทธ์การบริหารเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนชายขอบจังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารเพื่อเสริมสร้างทักษะการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนชายขอบ จังหวัดศรีสะเกษ มีค่าเฉลี่ยสภาพที่พึงประสงค์สูงกว่าสภาพปัจจุบันทั้ง 3 ด้าน สำหรับจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคามของปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก การบริหารเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนชายขอบจังหวัดศรีสะเกษ พบว่า 1. ด้านการดำเนินการจัดการศึกษา มีจุดแข็ง (S) คือ

การวางแผนการจัดการศึกษาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน การวัดและการประเมินผล ส่วนของการจัดการศึกษาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นจุดอ่อน (W) สำหรับปัจจัยภายนอกเป็นโอกาส (O) 2. ด้านการบริหารและพัฒนาการศึกษา มีจุดแข็ง (S) คือ การวางแผนการบริหารและพัฒนาการศึกษาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน การบริหารและพัฒนาการศึกษาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน การวัดและการประเมินผล แต่ปัจจัยภายนอกเป็นภาวะคุกคาม (T) 3. ด้านการระดมทรัพยากรทางการศึกษาและทรัพยากรอื่นที่เกี่ยวข้อง มีจุดแข็ง (S) คือการวางแผนระดมทรัพยากร การดำเนินการระดมทรัพยากร การวัดและการประเมินผล และปัจจัยภายนอกเป็นโอกาส (O) ส่วนการพัฒนากลยุทธ์ พบว่า กลยุทธ์การบริหารเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนชายขอบ จังหวัดศรีสะเกษ ที่มีความเหมาะสม มีกลยุทธ์หลัก 3 กลยุทธ์ ได้แก่ 1. ปฏิรูปการดำเนินการจัดการศึกษาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน 2. ปรับกระบวนทัศน์ของชุมชนในการมีส่วนร่วมบริหารและพัฒนาการศึกษา 3. เพิ่มขีดความสามารถของชุมชนในการมีส่วนร่วมระดมทรัพยากรทางการศึกษา และมีกลยุทธ์รอง 12 กลยุทธ์

คำสำคัญ: กลยุทธ์การบริหาร การพัฒนา การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา โรงเรียนชายขอบ

ABSTRACT

This research aims: 1. To study the current state and the desired state of the administration to strengthen the involvement of the community in the education of the marginalized schools, Sisaket province 2. To analyze the strengths, weaknesses, opportunities, threats of the administration to strengthen the involvement of communities in the management of marginalized schools, Sisaket province and 3. To develop of management strategies to enhance the participation of communities in the management of marginalized schools, Sisaket province. To strengthen the involvement of communities in the management of 3 aspects Management education, Management and Development Studies and resource mobilization, education and other related resources. Data were collected from school administrators. Teachers and school board basis. Schools under the Primary Education Service Area office 3 and 4 in Sisaket province Administration. Secondary Educational Service office Area 28 and Provincial Administrative Organization of 552 people using stratified random sampling determine the sample size by using the table of Krejcie and Morgan were analyzed by using frequency, percentage, mean, standard deviation. And the index needs to develop ways Modified Priority Needs Index ($PNI_{modified}$) to brainstorm and evaluate the suitability and feasibility by 13 experts and stakeholders. The instrument used in this research were feedback on current conditions and the adverse conditions of the strategy to strengthen the involvement of the community in the education of marginalized offense. And evaluate the suitability and feasibility of the strategy to strengthen the involvement of communities in the management of school marginal offense. The results were as follow:

As regards the current and desirable conditions of Participation in Education Provision of Marginalized Schools, Sisaket Province. The average desirable conditions is higher than current. Current conditions both for the three strengths, weaknesses, opportunities and threats of internal and external factors management to strengthen the involvement of communities in the management of school marginal offenses found: 1. The implementation of the educational strengths (S) is planning to study the involvement of the community and measurement and evaluation. The study by the involvement of the community as

a weakness (W). External factors are the opportunities (O) 2. Management and Development Studies strengths (S) is the planning and management of education by being there. Community involvement Management and education by engaging the community. And measurement and evaluation. External factors are the threats (T) 3. Resource mobilization, education and other resources associated with its strengths (S) is planning to mobilize resources. Implementation of resource mobilization Measurement and Evaluation. External factors are the opportunities (O). As regards the strategy of the administration for enhancing participation in education provision of marginalized schools in Sisaket province consisted of 3 primary strategies: 1. The implementation of education reforms without the involvement of a sustainable community 2. The paradigm of community involvement in the management and development of education. 3. The increase the capacity of communities to engage raise educational resource strategy and 12 secondary strategies

Keywords: Management Strategies, Development, Participation in Education Provision, Marginalized Schools

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับ 2550 ได้มีบทบัญญัติในเรื่องแนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้โดยเฉพาะ โดยกำหนดว่าให้รัฐส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งการจัดบริการสาธารณะ การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินการของกลุ่มประชาชนที่รวมตัวกันในลักษณะเครือข่ายทุกรูปแบบ ให้สามารถแสดงความคิดเห็นและเสนอความต้องการของชุมชนในพื้นที่ นอกจากนี้ ได้กำหนดให้รัฐส่งเสริมและสนับสนุนการกระจายอำนาจเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน องค์การทางศาสนา และเอกชน จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามาตรฐานคุณภาพการศึกษาให้เท่าเทียมและสอดคล้องกับแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐในด้านการศึกษา (สำนักงานกฤษฎีกา, 2550)

การปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ.2552-2561) ที่คณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบ เมื่อ 18 สิงหาคม 2552 ให้มีการปฏิรูปการศึกษาและเรียนรู้ทั้งระบบ ให้พิจารณาระบบการศึกษาและเรียนรู้ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของระบบการศึกษาของประเทศ ซึ่งต้องเชื่อมโยงกับการพัฒนาระบบอื่น ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม เกษตรกรรม สาธารณสุข การจ้างงาน และได้กำหนดเป้าหมายสำคัญประการหนึ่งให้ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคมในการบริหารและจัดการศึกษา โดยเพิ่มบทบาทของผู้ที่อยู่ภายนอกระบบการศึกษาด้วย เพื่อพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญ และให้คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ โดยได้กำหนดประเด็นสำคัญของระบบการศึกษาและเรียนรู้ที่ต้องการปฏิรูปอย่างเร่งด่วนสี่ประการหลัก ได้แก่ การพัฒนาคุณภาพคนไทยยุคใหม่ การพัฒนาครูยุคใหม่ การพัฒนาสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้ใหม่ และการพัฒนาการบริหารจัดการใหม่ ซึ่งระบุถึงการพัฒนาระบบบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนภาคเอกชนและทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษาและสนับสนุนการศึกษาและเรียนรู้ให้มากขึ้นเพื่อให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและสนับสนุนการศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2554)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กล่าวถึง โรงเรียนชายขอบว่าเป็นโรงเรียนที่มีพื้นที่ติดแนวชายแดน และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้จัดการศึกษาให้กับนักเรียนที่อยู่บริเวณนั้น รวมทั้งขยายโอกาสทางการศึกษาโดยกลุ่มเป้าหมายคือ เด็กไทยทุกคน โดยเฉพาะเด็กที่เรียนในโรงเรียนชายขอบทั่วประเทศ ซึ่งเป็นกลุ่มเด็กที่มีข้อจำกัดในการเข้าถึงโอกาสด้านต่างๆ เพื่อจะได้พัฒนาการจัดการศึกษาที่มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น โรงเรียนชายขอบในจังหวัด

ศรีสะเกษ ยังพบปัญหาในการจัดการศึกษาให้แก่นักเรียนชายขอบ ซึ่งข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาสถานศึกษาโรงเรียนชายขอบ สถานศึกษาควรเพิ่มศักยภาพของครูผู้สอน ให้สามารถจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยฝึกทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์ การประเมินค่าความน่าเชื่อถือของข้อมูล รู้จักพัฒนาข้อดี ข้อเสีย ความถูก ความผิด ระบุสาเหตุ ค้นหาคำตอบ เลือกวิธีและมีปฏิภาณในการแก้ปัญหาและตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง โดยจัดให้ครอบคลุมทุกชั้นเรียนและให้มีความต่อเนื่อง มีการพัฒนาครูผู้สอน โดยการอบรมวิธีการสอนที่หลากหลาย ส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียน รวมถึงการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง และฝึกความมีระเบียบวินัยอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ควรประสานหน่วยงานต้นสังกัดเข้ามาสนับสนุนในการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษาและพัฒนาครูให้มีศักยภาพในการวิจัยในชั้นเรียนให้สามารถวิจัยสื่อและการเรียนรู้เพื่อนำผลวิจัยไปพัฒนาให้มากขึ้นและเป็นไปอย่างต่อเนื่อง รวมถึงเทคนิคการสอนโดยใช้โครงงานทั้งแบบแยกสาระการเรียนรู้และแบบบูรณาการ สถานศึกษาควรร่วมกับชุมชนและองค์การบริหารส่วนตำบล ในการกำหนดให้มีและใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาช่วยส่งเสริมกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นให้มีกิจกรรมตามความถนัด ตามความสนใจ เช่น ดนตรี อาชีพที่สนใจ กิจกรรมโครงงานให้มากขึ้น โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะแหล่งเรียนรู้ในชุมชน นอกจากนั้น ศรีวรรณ เกียรติสุรนนท์ (2554) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขององค์กรเอกชนจังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิจัยได้รูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขององค์กรเอกชนจังหวัดศรีสะเกษ ที่มีความสมบูรณ์ ถูกต้องเหมาะสม ปฏิบัติได้ และสถานศึกษาได้รับประโยชน์ ซึ่งประกอบด้วย คณะอนุกรรมการจากองค์กรเอกชนเข้าร่วมบริหารจัดการใน 6 ฝ่าย คือ วิชาการ งบประมาณ บริหารงานบุคคล บริหารงานทั่วไป ระดมเงินทุนเพื่อพัฒนาสถานศึกษา และประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลการจัดการของสถานศึกษา โดยมีการร่วมกันกำหนดหน้าที่ของแต่ละฝ่ายไว้ด้วย โดยเฉพาะในการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งผู้วิจัยได้สังเคราะห์เอกสารงานวิจัย (Document Analysis) จากฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์งานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัยในประเทศและงานวิจัยของหน่วยงาน รวมจำนวน 133 เรื่อง ที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาในช่วงพุทธศักราช 2542-2550 พบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในระดับน้อย ซึ่งแตกต่างจากความคาดหวังของชุมชนที่ต้องการจะมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกิจกรรมที่เกี่ยวกับหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของบุตรหลาน ในระดับปานกลางถึงระดับมาก และข้อค้นพบเกี่ยวกับปัจจัยที่ชุมชนมีส่วนร่วมไม่เต็มที่ ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรสถานศึกษา การไม่ได้รับโอกาสในการมีส่วนร่วม การไม่เข้าใจในบทบาทที่เหมาะสมของชุมชน และสัมพันธภาพระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนากลยุทธ์การบริหารเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา โรงเรียนชายขอบ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อให้การพัฒนาการศึกษาบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการจัดการศึกษาเพื่อปวงชนอย่างแท้จริง และยังเป็นการศึกษาตลอดชีวิต (Education for all) โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาให้เกิดผลสูงสุดแก่วงการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนชายขอบ จังหวัดศรีสะเกษ

2. เพื่อวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส ภาวะคุกคามของการบริหารเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนชายขอบ จังหวัดศรีสะเกษ

3. เพื่อพัฒนากลยุทธ์การบริหารเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนชายขอบ จังหวัดศรีสะเกษ

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ เขต 3 และ 4 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขตที่ 28 และองค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งเป็นโรงเรียนชายขอบในอำเภอกันทรลักษ์ อำเภอขุนหาญ อำเภอขุขันธ์ และอำเภอภูสิงห์ จำนวน 310 โรงเรียน รวมจำนวน 1,240 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ เขต 3 และ 4 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขตที่ 28 และองค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งเป็นโรงเรียนชายขอบในอำเภอกันทรลักษ์ อำเภอขุนหาญ อำเภอขุขันธ์ และอำเภอภูสิงห์ โดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตารางของ Krejcie and Morgan (1970) จำนวน 138 โรงเรียน ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 552 คน และทำการระดมความคิดเห็นและประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้จากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) จำนวน 13 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของกลยุทธ์การบริหารเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนชายขอบ จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งผู้วิจัยสร้างและพัฒนาขึ้น แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) และตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันกับสภาพที่พึงประสงค์ของกลยุทธ์การบริหารเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนชายขอบ จังหวัดศรีสะเกษ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

2. แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของกลยุทธ์การบริหารเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนชายขอบ จังหวัดศรีสะเกษ โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ เขต 3 และ 4 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขตที่ 28 และองค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพ

1. ศึกษาจากกรอบแนวคิด คือ การใช้กระบวนการบริหารของ PIE และ PEST Analysis ร่วมกับการสังเคราะห์การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนชายขอบ จังหวัดศรีสะเกษ แนวคิดทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและสร้างแบบสอบถามและแบบประเมินฉบับร่าง

2. นำร่างแบบสอบถามและแบบประเมินที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เสนออาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณาตรวจสอบและให้ความเห็นชอบตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยประเมินความตรงเชิงเนื้อหาและหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (CVI) จากความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่พิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา

3. นำร่างแบบสอบถามและแบบประเมินที่อาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณาตรวจสอบและให้ความเห็นชอบไปทดลองใช้ (Try Out) เครื่องมือกับผู้ให้ข้อมูลที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน จาก 10 โรงเรียน/ชุมชน เพื่อตรวจสอบความเที่ยง (Reliability) และความเข้าใจประเด็นการตอบข้อคำถามในแบบสอบถามแต่ละข้อ

4. หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับด้วยวิธีการประมาณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (α-Coefficient) (Cronbach, 1984: 161) ได้ค่าความเชื่อมั่น = 0.98

5. นำร่างแบบสอบถามและแบบประเมินที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงและปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้วมาสร้างเป็นแบบสอบถามและแบบประเมินต่อไป

6. นำแบบสอบถามและแบบประเมินจากข้อ 5 เสนออาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณาตรวจสอบและให้ความเห็นชอบ

7. ปรับปรุงแบบสอบถามและแบบประเมินจากข้อ 6 ที่อาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณาตรวจสอบและให้ความเห็นชอบแล้ว สร้างเป็นแบบสอบถามและแบบประเมินฉบับสมบูรณ์

8. ร่างกลยุทธ์การบริหารเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนชายขอบจังหวัดศรีสะเกษ โดยผู้วิจัยเองแล้วนำไปพัฒนาจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) และตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ กำหนดคุณสมบัติและเกณฑ์การคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างกลยุทธ์การบริหารเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนชายขอบจังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสนทนากลุ่ม โดยพิจารณาคัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 13 ท่าน

9. ดำเนินการประชุมสนทนากลุ่ม ตามประเด็นหัวข้อในการประชุมสนทนากลุ่มที่สร้างขึ้น เพื่อตรวจสอบในด้านความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ความครอบคลุมและการนำระบบไปใช้ ข้อดีและข้อจำกัดของกลยุทธ์ ข้อเสนอแนะต่างๆ ของผู้ทรงคุณวุฒิ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการส่งแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของกลยุทธ์การบริหารเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนชายขอบ จังหวัดศรีสะเกษ โดยการส่งหนังสือขอความร่วมมือตอบแบบสอบถามจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชธานี พร้อมซองจดหมายจ่าหน้าซองที่อยู่ของผู้วิจัยให้ผู้ตอบแบบสอบถามส่งแบบสอบถามกลับคืนทางไปรษณีย์และเก็บข้อมูลด้วยตัวเองในบางส่วนและขอความร่วมมือส่งแบบสอบถามคืน ภายใน 15 วัน

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์สภาพแวดล้อม ประเมินจุดแข็ง-จุดอ่อน โอกาส-ภาวะคุมคาม สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนชายขอบ จังหวัดศรีสะเกษ จากแบบสอบถาม โดยใช้โปรแกรมการวิเคราะห์ค่าความต้องการจำเป็นโดยวิธี Priority Need Index ($PNI_{modified}$) แบบปรับปรุง (สุวิมล ว่องวานิช, 2552: 275-279) การวิเคราะห์ปัจจัยภายใน คือ จุดแข็ง (S) และจุดอ่อน (W) ของการบริหารเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนชายขอบจังหวัดศรีสะเกษ โดยวิเคราะห์จากค่าความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) นำมาจัดกลุ่มเป็น 3 กลุ่ม คือ สูง ปานกลาง และต่ำ ดังนี้

$$\frac{\text{ค่าดัชนี } PNI_{modified} \text{ สูงสุด - ค่าดัชนี } PNI_{modified} \text{ ต่ำสุด}}{3}$$

แทนค่าในสูตร $\frac{0.22 - 0.09}{3} = 0.04$

นำผลที่ได้มาจัดกลุ่ม ($PNI_{modified}$) ได้ดังนี้

กลุ่มที่มีค่าดัชนี ($PNI_{modified}$) สูง = 0.19-0.23
กลุ่มที่มีค่าดัชนี ($PNI_{modified}$) ปานกลาง = 0.14-0.18
กลุ่มที่มีค่าดัชนี ($PNI_{modified}$) ต่ำ = 0.09-0.13

การวิเคราะห์ปัจจัยภายนอก คือ โอกาส (O) และภาวะคุกคาม (T) ของการบริหารเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนชายขอบจังหวัดศรีสะเกษ ด้านการเมืองและนโยบายของรัฐ (P) ด้านเศรษฐกิจ (E) ด้านสังคม (S) และด้านเทคโนโลยี (T) ซึ่งมีผลต่อการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาโดยวิเคราะห์จากค่าความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) นำมาจัดกลุ่มเป็น 3 กลุ่ม คือ สูง ปานกลาง และต่ำ ดังนี้

$$\frac{\text{ค่าดัชนี } PNI_{modified} \text{ สูงสุด - ค่าดัชนี } PNI_{modified} \text{ ต่ำสุด}}{3}$$

แทนค่าในสูตร $\frac{0.19 - 0.14}{3} = 0.01$

นำผลที่ได้มาจัดกลุ่ม $PNI_{modified}$ ได้ดังนี้

กลุ่มที่มีค่าดัชนี $PNI_{modified}$ สูง = 0.18-0.19
กลุ่มที่มีค่าดัชนี $PNI_{modified}$ ปานกลาง = 0.16-0.17
กลุ่มที่มีค่าดัชนี $PNI_{modified}$ ต่ำ = 0.14-0.15

2. วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินความเหมาะสมและเป็นไปได้ของกลยุทธ์การบริหารเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนชายขอบ จังหวัดศรีสะเกษ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยกำหนดค่าคะแนนของคำตอบ การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยแบ่งเป็น 5 ระดับ ดังนี้

5 หมายถึง ระบบนี้มีความเหมาะสมและเป็นไปได้มากที่สุด
4 หมายถึง ระบบนี้มีความเหมาะสมและเป็นไปได้มาก
3 หมายถึง ระบบนี้มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ปานกลาง
2 หมายถึง ระบบนี้มีความเหมาะสมและเป็นไปได้น้อย
1 หมายถึง ระบบนี้มีความเหมาะสมและเป็นไปได้น้อยที่สุด

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในด้านการดำเนินการจัดการศึกษา พบว่า สภาพปัจจุบันอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.91) สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.56) ด้านการบริหารและพัฒนาการศึกษา พบว่า โดยรวมสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.94) สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.57) ด้านการระดมทรัพยากรทางการศึกษาและทรัพยากรอื่นที่เกี่ยวข้อง พบว่า โดยรวมสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.92) สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.56) ผลของการจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) ในด้านการดำเนินการจัดการศึกษา พบว่า โดยรวมค่า $PNI_{modified}$ อยู่ที่ระดับ 0.17 ในด้านการบริหารและพัฒนาการศึกษา พบว่า โดยรวมระดับค่าอยู่ที่ 0.16 ในด้านการระดมทรัพยากรทางการศึกษาและทรัพยากรอื่นที่เกี่ยวข้อง พบว่า โดยรวมระดับค่า $PNI_{modified}$ อยู่ที่ 0.18

ผลการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส ภาวะคุกคามของการบริหารเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนชายขอบ จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคามของปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกการบริหารเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนชายขอบจังหวัดศรีสะเกษ ในแต่ละด้านมีดังนี้ 1. ด้านการดำเนินการจัดการศึกษา มีจุดแข็ง (S) คือ การวางแผนการจัดการศึกษา

โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน และการวัดและการประเมินผล ส่วนของการจัดการศึกษาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นจุดอ่อน (W) สำหรับปัจจัยภายนอกเป็นโอกาส (O) 2. ด้านการบริหารและพัฒนาการศึกษา มีจุดแข็ง (S) คือ การวางแผนการบริหารและพัฒนาการศึกษาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน การบริหารและพัฒนาการศึกษาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและการวัดและการประเมินผล แต่ปัจจัยภายนอกเป็นภาวะคุกคาม (T) 3. ด้านการระดมทรัพยากรทางการศึกษาและทรัพยากรอื่นที่เกี่ยวข้อง มีจุดแข็ง (S) คือ การวางแผนระดมทรัพยากร การดำเนินการระดมทรัพยากร การวัดและการประเมินผล และปัจจัยภายนอกเป็นโอกาส (O)

ผลจากการพัฒนากลยุทธ์หลัก และกลยุทธ์รอง โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) และการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า การพัฒนากลยุทธ์การบริหารเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนชายขอบจังหวัดศรีสะเกษ ประกอบด้วยกลยุทธ์หลัก 3 กลยุทธ์ กลยุทธ์รอง 12 กลยุทธ์ ดังนี้

กลยุทธ์หลักที่ 1 ปฏิรูปการดำเนินการจัดการศึกษาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน

- **กลยุทธ์รองที่ 1** เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเข้าร่วมกิจกรรมด้านการจัดการศึกษาของโรงเรียน
- **กลยุทธ์รองที่ 2** เพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินการจัดการศึกษาของโรงเรียนโดยการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพ
- **กลยุทธ์รองที่ 3** ปรับปรุงรูปแบบการดำเนินการจัดการศึกษาของโรงเรียนเพื่อสนองตอบต่อด้านการเมืองและนโยบายของรัฐ สภาพเศรษฐกิจ และสภาพสังคม
- **กลยุทธ์รองที่ 4** วัดและประเมินผลการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินการจัดการศึกษาในโรงเรียนเพื่อพัฒนาศักยภาพการมีส่วนร่วม

กลยุทธ์หลักที่ 2 ปรับกระบวนทัศน์ของชุมชนในการมีส่วนร่วมบริหารและพัฒนาการศึกษา

- **กลยุทธ์รองที่ 5** บูรณาการการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารและพัฒนาการศึกษาอย่างยั่งยืน
- **กลยุทธ์รองที่ 6** เพิ่มขีดความสามารถของชุมชนต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารและพัฒนาการศึกษา
- **กลยุทธ์รองที่ 7** ปลูกฝังและเสริมสร้างความสำคัญของชุมชนต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารและพัฒนาการศึกษาในโรงเรียน
- **กลยุทธ์รองที่ 8** เสริมสร้างวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการบริหารและพัฒนาการศึกษาในโรงเรียน

กลยุทธ์หลักที่ 3 เพิ่มขีดความสามารถของชุมชนในการมีส่วนร่วมระดมทรัพยากรทางการศึกษา

- **กลยุทธ์รองที่ 9** ส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากรทางการศึกษาโดยการนำเทคโนโลยีมาช่วยสนับสนุนการดำเนินการ
- **กลยุทธ์รองที่ 10** กำหนดรูปแบบการระดมทรัพยากรทางการศึกษาแบบบูรณาการเพื่อสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชน
- **กลยุทธ์รองที่ 11** ปรับปรุงรูปแบบการระดมทรัพยากรทางการศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพทางเศรษฐกิจ และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี
- **กลยุทธ์รองที่ 12** ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายในการระดมทรัพยากรทางการศึกษาของชุมชนให้มากยิ่งขึ้น

การอภิปรายผล

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนชายขอบจังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิจัยเมื่อเปรียบเทียบกันโดยรวมระหว่างสภาพที่พึงประสงค์และสภาพปัจจุบันของด้านการดำเนินการจัดการศึกษา การบริหารและพัฒนาการศึกษา และการระดมทรัพยากรทางการศึกษาและทรัพยากรอื่นที่เกี่ยวข้อง พบว่า สภาพที่พึงประสงค์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากกว่าทุกด้าน อาจเป็นเพราะว่าพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545) แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 มีหลักการสำคัญประการหนึ่งของการปฏิรูปการศึกษา โดยได้บัญญัติสาระที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการจัดและพัฒนาการศึกษา และให้ทุกส่วนของสังคมมีส่วนร่วมพัฒนาผู้เรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553) และความคาดหวังของชุมชนตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ที่กำหนดให้การศึกษาอบรมของรัฐต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนได้เน้นให้ทุกส่วนของสังคม คือ ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันอื่น มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง วิชิต นันทสุวรรณ และจำนงค์ แรกพินิจ (2541) ได้นำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาตนเอง การจัดการศึกษาในลักษณะนี้เกิดจากความสามารถและความต้องการของคนในชุมชน ที่มุ่งให้เกิดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและตอบสนองความต้องการของสมาชิกในชุมชน โดยยึดหลักให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างไม่มีขีดจำกัดของระยะเวลา สถานที่ เพศ และอายุ เป็นการเปิดโอกาสให้คนได้เรียนรู้ตามอัธยาศัยที่แท้จริง ชุมชนได้เข้ามามีบทบาทหลักในการจัดการศึกษา ทั้งนี้รูปแบบการมีส่วนร่วมตามแนวทางนี้ ต้องอาศัยองค์ประกอบ 3 อย่างที่มีอยู่ในชุมชน ได้แก่ คน ความรู้ และทรัพยากร รูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียน ชุมชนมีส่วนร่วมกับโรงเรียนในการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นที่สัมพันธ์ และสอดคล้องกับความเป็นจริงของสภาพชุมชน สนองความต้องการและวิถีชีวิตของชุมชนในท้องถิ่นโดยบุคคลในท้องถิ่น เช่น ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้รู้ ผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง มาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นและประเมินผล รูปแบบการเชื่อมประสานการจัดการศึกษาระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนในรูปแบบนี้จะเกิดขึ้นเฉพาะกับชุมชนที่มีกระบวนการเรียนรู้ที่เข้มแข็ง มีองค์กรชุมชนเพื่อจัดการเรียนรู้ร่วมกัน มีเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับชุมชนอื่น ชุมชนมีความต้องการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในสถานศึกษาของพื้นที่ตนเองให้มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

2. ผลการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส ภาวะคุกคาม ของการบริหารเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนชายขอบ จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคามของปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกการบริหารเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนชายขอบจังหวัดศรีสะเกษในแต่ละด้านมีดังนี้ 1. ด้านการดำเนินการจัดการศึกษา มีจุดแข็ง (S) คือ การวางแผนการจัดการศึกษาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน และการวัดและการประเมินผล ส่วนของการจัดการศึกษาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นจุดอ่อน (W) สำหรับปัจจัยภายนอกเป็นโอกาส (O) 2. ด้านการบริหารและพัฒนาการศึกษา มีจุดแข็ง (S) คือ การวางแผนการบริหารและพัฒนาการศึกษาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน การบริหารและพัฒนาการศึกษาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน และการวัดและการประเมินผลแต่ปัจจัยภายนอกเป็นภาวะคุกคาม (T) 3. ด้านการระดมทรัพยากรทางการศึกษาและทรัพยากรอื่นที่เกี่ยวข้อง มีจุดแข็ง (S) คือการวางแผนระดมทรัพยากร การดำเนินการระดมทรัพยากร การวัดและการประเมินผล และปัจจัยภายนอกเป็นโอกาส (O) ซึ่งจากผลการวิจัยจะเห็นว่ายังมีจุดอ่อนของการจัดการศึกษาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนจะต้องได้รับการแก้ไขโดยการสร้างเสริมกระบวนการการมีส่วนร่วมอย่างถูกต้อง เหมาะสม และสอดคล้องกับบริบทของสังคมนั้นๆ โดยเน้นการดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อให้เกิดความเข้าใจ มีความรู้ที่ถูกต้อง จนถึงการได้รับการยอมรับจากชุมชน สอดคล้องกับการศึกษาของ สุชาดา จักรพิสุทธิ์ (2547) ได้ศึกษาเรื่อง ชุมชนกับการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ ลักษณะการมีส่วนร่วมจากความเกี่ยวข้องทางด้านเหตุผล โดยการเปิดโอกาสให้สังคม องค์กรต่างๆ ในชุมชนประชาชนมีบทบาทหลักตามสิทธิ หน้าที่ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ตั้งแต่การคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ

วางแผน การร่วมปฏิบัติและการรับผิดชอบในผลกระทบที่เกิดขึ้น รวมทั้งส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน ให้การดำเนินงานเกิดผลประโยชน์ต่อชุมชนตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดด้วยความสมัครใจ ลักษณะการมีส่วนร่วมจากความเกี่ยวข้องของชุมชนทางด้านจิตใจ อารมณ์ รวมทั้งค่านิยมของประชาชนเป็นเครื่องชี้นำตนเองให้เข้ามามีส่วนร่วม แสดงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์การกระทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ทำให้ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมเกิดความผูกพัน มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อกิจกรรมที่ดำเนินด้วยความสมัครใจ สอดคล้องกับการศึกษาของชูชาติ พ่วงสมจิตต์ (2540) ที่กล่าวว่า ปัจจัยที่สนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยเฉพาะการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ประกอบด้วยกลุ่มปัจจัยสำคัญ ดังนี้ กลุ่มปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ประกอบด้วยปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ โครงสร้างทางเศรษฐกิจ และสภาวะช่วงเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านการเมืองการปกครอง เช่น การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองของท้องถิ่น ปัจจัยด้านสังคม วัฒนธรรม ได้แก่ ลักษณะนิสัยพื้นฐานของคนในชุมชน ปัจจัยเกี่ยวกับชุมชน ได้แก่ ความศรัทธา ความรู้สึกเป็นเจ้าของ ความเป็นห่วงในสวัสดิภาพของบุตรหลานความเกี่ยวข้องผูกพันกับโรงเรียน สถานภาพของคนในชุมชน ความคาดหวังที่มีต่อโรงเรียน ลักษณะนิสัยพื้นฐานของคนในชุมชน เครือข่ายชุมชน ผู้นำชุมชน ความพร้อมของคนในชุมชน การเห็นความสำคัญของตนเองและการเห็นแก่ความเจริญของส่วนรวม กลุ่มปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน ประกอบด้วย ปัจจัยเกี่ยวกับบุคลากรของโรงเรียนผู้บริหารและครูมีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน ปัจจัยเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติงานของโรงเรียน โรงเรียนมีระบบที่เอื้อให้ชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วม ปัจจัยเกี่ยวกับผลการปฏิบัติงานของโรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนมีแผนงานและการพัฒนาที่ดี ปัจจัยอื่นๆ ได้แก่ ประวัติความเป็นมาของโรงเรียนความเป็นมาของชุมชน และการเป็นแหล่งสร้างประโยชน์แก่ผู้มีส่วนร่วม

3. การพัฒนากลยุทธ์ของการบริหารเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนชายขอบจังหวัดศรีสะเกษ ทำให้เกิดกลยุทธ์หลัก 3 กลยุทธ์ กลยุทธ์รอง 12 กลยุทธ์ ซึ่งแต่ละกลยุทธ์มีความเหมาะสมและความเป็นได้อยู่ในระดับมากทุกกลยุทธ์ แสดงให้เห็นว่าสามารถนำผลการวิจัยนี้ไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพียงแต่ผู้นำไปใช้จะต้องศึกษาสภาพแวดล้อม สภาพสังคม และบริบทของแต่ละพื้นที่ให้ชัดเจน เพื่อที่จะได้นำกลยุทธ์ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ได้อย่างถูกต้องสอดคล้อง และเกิดความต่อเนื่องยั่งยืน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ เบเคอร์ร่า (Becerra, 1974) พบว่า การตัดสินปัญหาใดๆ ที่เกี่ยวกับโรงเรียน ผู้บริหาร และตัวแทนชุมชนจะต้องร่วมมือกันทุกฝ่าย จะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับความแตกต่างของชุมชน อีกทั้งพร้อมที่จะเข้าร่วมกับชุมชนได้ทุกโอกาส ด้านการมีส่วนร่วมในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน พบว่ามีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีส่วนร่วมต่ำสุดคือ การเผยแพร่ผลงานของสถานศึกษาต่อชุมชนและสาธารณชนอาจเป็นเพราะสภาพทางเศรษฐกิจของชุมชน ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน

จะเห็นได้ว่าจากการพัฒนากลยุทธ์การบริหารเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาต่างๆ มีหลักที่คล้ายคลึงกัน แต่มีกระบวนการดำเนินการที่อาจจะแตกต่างกันอยู่บ้าง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละแห่ง เพื่อให้บรรลุตามความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

การจัดการศึกษาโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนจะไม่เกิดขึ้นถ้าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาหรือโรงเรียนและชุมชนไม่สามารถประสานประโยชน์ร่วมกันได้ ถ้าต้องการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาหรือโรงเรียนในท้องถิ่นเป็นเครือข่ายแห่งการเรียนรู้ในชุมชน และมีการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับสภาพวิถีชีวิตของประชาชนแต่ละท้องถิ่นนั้น จะต้องดำเนินการในลักษณะที่ให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน ตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดกระบวนการ โดยเฉพาะต้องส่งเสริมความรู้ ความสามารถด้านวิชาการระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาหรือโรงเรียนและชุมชนให้มากขึ้น

ชุมชนมีโอกาสเข้าร่วมกับทางโรงเรียนในการจัดการศึกษาไม่ครบกระบวนการของการมีส่วนร่วม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการปฏิบัติตามความต้องการของโรงเรียน โดยเฉพาะการร่วมบริจาค การร่วมแรงงาน การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของประชาชนในชุมชนเพื่อกำหนดทิศทางของการจัดการศึกษายังไม่สามารถเป็นจริงได้ เพราะการมีส่วนร่วมในความหมายที่แท้จริงนั้นคือประชาชนในชุมชนควรจะต้องมีส่วนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจในกิจกรรมทุกกิจกรรม และทุกขั้นตอนของกระบวนการอย่างแท้จริง

ในส่วนข้อเสนอแนะในการสร้างเสริมเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา ควรปฏิบัติดังต่อไปนี้

1. การเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างแท้จริง

2. องค์กรต่างๆ ในชุมชนก็จะต้องพัฒนาศักยภาพของตนเองให้เข้มแข็งและเป็นที่น้อมรับของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาร่วมด้วย

3. บุคลากรของรัฐและประชาชนในชุมชนต้องปรับเปลี่ยนทัศนคติและค่านิยม โดยต้องมีจิตสำนึกว่าการจัดการศึกษาเป็นหน้าที่ของทุกคน

4. โรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและชุมชนควรมีปฏิสัมพันธ์กันให้มากยิ่งขึ้น โดยอาจใช้การจัดประชุม พบปะสังสรรค์ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้มากยิ่งขึ้น

5. โรงเรียน/สถานศึกษาจัดอบรม สัมมนา ให้ความรู้แก่คณะกรรมการในกระบวนการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสถานศึกษา

6. โรงเรียน/สถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสถานศึกษาทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา โดยเน้นเรื่องความพร้อมของชุมชน องค์กรภาครัฐ และภาคเอกชน มีการสำรวจและพิจารณาศักยภาพของชุมชนรอบโรงเรียน หรือชุมชน องค์กรต่างๆ ที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ใกล้เคียง อาจมีการจัดประชุมเชิญชุมชนเข้าร่วมพูดคุย อภิปราย ให้ผู้นำชุมชน องค์กรต่างๆ เข้าเยี่ยมชมการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน หรือจัดกิจกรรมเพื่อสานสัมพันธ์ เพื่อให้โรงเรียนได้เล็งเห็นศักยภาพหรือจุดแข็งของชุมชนที่เป็นฐานความรู้ในท้องถิ่น อันจะก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ ในการพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษารอบชุมชนได้เป็นอย่างดี

2. เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือเก็บข้อมูล ซึ่งอาจจะไม่ได้ข้อมูลเชิงลึกในบางส่วนที่เป็นกลยุทธ์ที่บางสถานศึกษาใช้แล้วได้ผล และมีจุดเด่น และอาจไม่ได้ลงรายละเอียดมากพอตามที่สถานศึกษาต้องการ ในการศึกษาครั้งต่อไปควรมีการสัมภาษณ์ข้อมูลในเชิงลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ผู้ตอบแบบสอบถามต้องการบอกเล่าประสบการณ์ และการนำกลยุทธ์ไปใช้ไปใช้ประโยชน์ต่อการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนได้มากยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ด้วยความกรุณาจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ทั้งสองท่าน คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เจริญวิชญ์ สมพงศ์ธรรม และศาสตราจารย์ ดร.พฤทธิ์ ศิริบรรณพิทักษ์ รวมถึงผู้ให้ข้อมูล และผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่ช่วยกลั่นกรอง ให้ข้อเสนอแนะจนได้กลยุทธ์ที่มีคุณค่าต่อการนำไปใช้บริหารจัดการศึกษาในบริบทของจังหวัดศรีสะเกษ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณทุกท่านมา ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. 2553. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2553 (ฉบับที่ 3)**. กรุงเทพฯ: คุรุสภาลาดพร้าว.

ชูชาติ พ่วงสมจิตต์. 2540. **การวิเคราะห์ปัจจัยส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนประถมศึกษาในเขตปริมณฑล กรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ ปรัชญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิชิต นันทสุวรรณ และจำนงค์ แรกพินิจ. 2541. **บทบาทของชุมชนกับการศึกษา**. รายงานการศึกษาวิจัยเสนอสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.

ศรีวรรณ เกียรติสุรนนท์. 2554. **การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขององค์กรเอกชนจังหวัดศรีสะเกษ**. ปริญญานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล.

สุชาดา จักรพิสุทธิ์. 2547. การศึกษาทางเลือกของชุมชน. **วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น**. ปีที่ 27 ฉบับที่ 4: 18-23.

สุวิมล ว่องวาณิช. 2552. **การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานกฤษฎีกา. 2550. **พระราชบัญญัติ ระเบียบราชการแผ่นดิน พ.ศ.2550**. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2554. **นโยบายหลักเพื่อขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ.2554-2561)**. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.

Becerra, G.V. 1974. Role perceptions of administrators and community representatives in participatory decision making. **Dissertation Abstracts International**. 34(4): 6887-A.

Cronbach, L. Joseph. 1984. **Essential of Psychology and Education**. New York: Mc-Graw Hill.

Krejcie, Robert V. and Daryle W. Morgan. 1970. Determine Sample Size for Research Activities. **Journal of Education and Psychological Measurement.** September 21, 1970. 30(3): 607-610.

CHIANG MAI
RAJABHAT
UNIVERSITY